

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ

Бр. 8.

У Новом Саду, 30. априла 1913.

Год. VI.

САДРЖАЈ: Уређење автономije. — Школина декорација. — Настава у читању с писањем. — Школа и настава: Испити за учит. оспособљење у Пруској. — Реформа рачунске наставе. — Школа у борби против погрешног сувременог васпитања. — Практичне обраде: Петролеум или камено уље. — Из праксе: Учитељ и нови ученици. — Огледи из библије прип. за I. разр. основне школе. — Преглед књига: Archiv für die gesammte Psychologie. — Белешке. — Књижевне белешке.

Уређење автономije.

Прошло је више од 40 година како се уређује наша црквена и школска автономija и она још никад није уређена. Напротив, данас она стоји много жалоснија изгледа, него што је то било ранијих година. У садашњи положај доведена је стављањем ван снаге неколико главних автономних уредаба, на место којих треба да се створи нешто *боље, напредније и корисније.*

Свакојако и време је да се створи нешто боље и напредније, али не може се рећи да и у досадашњим уредбама није било добрих и напредних установа, па ипак, фактори који су давали правац нашој автономiji, нису никад уложили потребну вољу и енергију, да тим добрим установама створе поуздан темељ и обезбеђен пут за напредан рад.

Саставни део наше автономije је школска самоуправа. Ко добро познаје наше прилике, биће с тиме на чисто, да су послови у нашој автономiji претежно просветне и економске природе, о црквеним пословима слабо што има ту да се послује. Да је то тако сведочи и досадашњи рад епархијских и митрополијских одсека. Факт је да се рад свију тих одсека свео на администрацију и автономija је постала једна шаблонска установа без икаква полета. Свака идеја која је пружила каква полета, слабо је или никако прихватана, хладно се прелазило преко ње на дневни ред с јачим или слаби-

јим отпором, према снази самог предлагача.

У току скоро по столећа, било је више пута момената, када су новији људи с пуно воље, знања и енергије улазили у рад наших автономних установа да са племенитом амбицијом послуже напретку наше просвете, али увек је било неке невидљиве уставе, која је на сто начина заобилазним путем сметала, осујетила, задржала извођење неке добре идеје, ма ова била већ и усвојена као основа за унапређење неког просветног рада у автономiji. Са невидљивим силама тешко се борити, нарочито ако оне имају за леђи заветрину која истим духом дише, а то је мање више увек било. Та невидљива сила не само да је радила у току последњих 40 година, од како су ступиле у живот автономне уредбе, него је радила и при донашању тих уредаба и утицајем својим толико била моћна да је и корифеје народне, који су суделовали у стварању автономних уредаба, знала скинути са њихове идеалне висине и довести их у свој колосек. Ми ћемо указати на неке појаве од пре 40 година и упоредити са појавама од прошлог саборског рада, из чега ће се видети о чему се управо ради у нашој автономiji.

Управо најглавнији део рада у нашој автономiji, треба да је просвета. Данас кад се опет јаче истиче у јавности, да се ради на уређењу автономije, дужност

нам је да скренемо пажњу позваних народних фактора, на покрет за уређење автономних, па у оквиру тога и просветних питања од стране јерархије и ако ми не верујемо да ће и ако заиста дође до уређења, бити то уређење онакво какво треба.

Као што је познато, Шк. Уредба од г. 1872. (од 1—129. §.) не налази се међу систираним уредбама, она је остала у снази и ако је у ствари из ње већ сва снага тако рећи изветрила према новијим законским одредбама државног школског закона. Кад год је дошло до питања да се реформише школска Уредба, увек је био одговор, да је у тај посао тешко ући. То су говорили меродавни људи у појединим странкама, то су говорили представници јерархије. Каква опасност лежи у томе? Одговор је био са свију страна, да влада може ту прилику употребити да укине и ово што имамо школске самоуправе. Но влади није сметала та наша потајна стрепња. Она је и поред наше школске самоуправе доносила такве законе и наредбе које је пронашла за потребно и ми смо имали у Школској Уредби тако рећи само једну реликвију, поред које смо обвезни и дужни све оно вршити што државни закони и наредбе одређују, па ма то било и друкчије него што је у Школској Уредби.

Круг рада оних органа које обухвата Шк. Уредба до 129. §. није тако неограничено самосталан, над њиме стоје епархијски школски одсек и митрополијски одсек — Школски Савет.

И шта видимо? Угарска влада свакојачко по датој информацији, не систира Шк. Уредбу у том делу за који смо ми стрепили, него систира уредбе о оним вишим одсецима школским, од којих управо зависи развитак наше школе и просвете. Зар се систирањем тих најважнијих просветних одсека, не доводе ти одсеци у тај дубиозан положај, да реорганизацијом истих влада изведе у њима онаке примене какве хоће? Али је ли то њој потребно? Та ни једно слово било које наше уредбе, нарочито просветне, не може остати у снази ако се коси било са којом државном наредбом или законом, ма колико

касније биле исте издате после наших Уредаба.

Слабо је, дакле, влади стало до наше Шк. Уредбе, а слабо би јој стало и до уредаба о вишим одсецима, јер то њој ништа не смета да изводи свој просветни програм. Но има неке коме је стало, а то су они информатори који су влади поднели извештај шта треба да се систира. Треба да се систирају виши одсеци у садашњем свом систему, јер они су управо *spiritus agens*, који крећу аутономију према својим назорима.

Каквог су система данашњи виши просветни одсеци? У њима је дата претежно моћ световном елементу у опште, без обзира на стручност. Тако је било у почетку. Тек у новије време постигао је утицај школских људи својим стручним разлагањем и упоређењем наших и напреднијих просветних прилика толико, да се међу световњаке виших просветних одсека бирало више стручних школских људи, али и то је више зависило од расположења и интереса појединих владајућих странака, него од непоколебивога уверења у преку потребу тога. Но идеје које су биле претходнице данашњем уређењу автономних просветних одсека, стојале се на куд и камо другој светлијој висини пуној стварног просветног начела. Али те је идеје сличио онај невидљиви дух, који је свакој напредној ствари сметао и задржавао је у њену извођењу.

Да не говоримо о самом склопу школских одсека, који је пре 40 година био напредно замишљен, али је примање тога било осујећено, ми ћемо у овај мах изнети овај пример: При донашању автономних уредаба, сачињен је 1870. год. „Нацрт закона за српске народне школе по предлогу саборског школског одбора“. Седми део тога нацрта говори „О надзору и управи српских народних школа“. Знатан део одредаба остао је и у садашњој Школској Уредби онако, како је предложено у том Нацрту. Разуме се да је неколико веома напредних одређења изостављено, јер како би код нас и могло бити друкчије. Нарочито је у главном остало све што

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

се тиче склопа месног школског одбора. Но не тако код епархијског школског одбора и код народно-школског просветног савета (нацрт га тако назива).

§ 251. тога нацрта, предлаже „Епархијски школски савет бира сам себи председника . . .“, а § 258. тога нацрта предлаже: „Народно-школски просветни савет бира себи свога председника. . .“ Међутим шта видимо, те две веома важне тачке напуштене су и ако су оне за оно доба сведоџба јаке културне свести, савлађача тога нацрта. А пошто је то био предлог саборског школског одбора значи, да је тај нацрт требао са тим својим најважнијим напредним тачкама бити усвојен од сабора. Но ми видимо да тога нема. Које је тако што могло сметати? Да ли Милетићу или другим умним народним вођама? Ко би у то могао веровати?

Кад упоредимо сличан момент после 40 година јасно ће нам бити где запиње.

Год. 1910. израђен је Нацрт Уредбе за српске прав. вероисповедне народне школе у Митрополији карловачкој. У том Нацрту предложено је у погледу склопа виших просветних одсека између осталог и ово: „ЕШО. одсек подељен је на два одсека: стручни и управни. Рад сваког овог одсека је самосталан. . . . Стручни одсек бира из своје средине председника и његовог заменика. Управном одбору је председник епископ епархије и т. д.“

Код састава Митроп. Школ. Савета предложено је: „За све српске православне школе . . . највиша је управна и надзорна власт Митроп. Шк. Савет са стручним и управним одсеком.“

Рад сваког овог одсека је самосталан.

Стручни одсек Шк. Савета бира из своје средине председника и његовог заменика. Управном одбору је председник патријарх и т. д.“

Подела на стручни и управни одсек говори већ сама по себи за чим се тежило. А тежило се за тим с тога, што се дугогодишњим искуством показало, да ми у истину и немамо право стручно школско тело ни у једној инстанцији. И епархијски и митрополијски просветни одсек нису састављени из стручњака, с

тога нису ни могли онај један или два члана утицати на систем рада целог одсека, те се рад тих просветних тела свео на шаблонску администрацију и суђење, а ако је који члан и хтео да унесе стручнога полета у рад просветног одсека, сам није могао, остали чланови као нестручњаци нису га схватили, а ако су га и хтели помоћи дошла је друга сметња. Дошао је онај невидљиви дух, који је сметао напреднијем просветном полету. Тај дух нашао је израза пре 10—15 година у једној случајној енунцијацији једног природног председника таког просветног одсека, који је рекао, да министар и не дописује са одсеком као таким, него са њиме као са епископом.

После овога може нам јасно бити зашто пре 40 година, нису усвојене у Нацрту за школски закон оне тачке које напред споменуемо, а јасно ће нам бити и то зашто су сличне ставке у Нацрту за Шк. Уредбу од 1910. год. наишле на највећи отпор.

Из свега овога резултат је то, да су наше школе и покрај свих автономних уредаба, остале уређењем својим у стилу црквено-парохијских школа у Русији, кроз које је вејао, веје и вејаће дух клерикализма. Но као што тај правац губи своју подлогу и у пространој, клерикализмом доста окупираној Русији, мора он још већма подлећи утицају наших прилика, ако не према уверењу српског друштва о напредним потребама, а оно према уверењу било којег угарског министра просвете, који не буде под утицајем клерикалним. Аргумент, да садашњи наш школски систем зајемчава опстанак наших школа, нема никакве стварне подлоге, него је резултат неразликовања појмова о клерикализму и религиозном обележју.

После свега овога чинимо пажљивим позване факторе у вођењу народних автономних ствари, да нашој просветној школској ствари поклоне достојну пажњу, а не као до сада, и да школу и наставу при евентуалном уређењу автономije узму у заштиту од клерикалног надахнућа, јер ће школа у тој сфери бити изгубљена по здраву и једру народну

просвету, а учитељи као школски радници, и оно мало што се буде одавало томе непризнатом позиву, пре него што би се излагали неплодној борби и стојали као циљ навали клерикализма, потражиће листом мирнија и заштићенија школска поља, где ће бар поред свог теретног и запостављеног позива, моћи у миру живети и своју дужност вршити без непотребног загорчавања живота.

М.

Школина декорација.

(Продужење расправе: **Наш народ и његова просвета**).

(Наставак).

Дозволићу, да много што-шта није хотимице, него из начела: Ко плаћа, нека има судела у управи и надзору. Јесте, ово је са запада. Али, дајте нам онако друштво!

Ја отворено исповедам, да немам ништа против школског одбора, месних школских надзорништва, црквених скупштина и т. д. као школине декорације у принципу. Али, с практичног гледишта сам против њих у толико, у колико им је законом дато право на извесне функције, којим се само задржава и кочи рад школе. И бићу против њих све дотле, док се у исте не буду бирали људи, који ће као такви схватити правилно свој положај, ако се не буду ради материјалног школског питања могли сасвим докинути, као школина декорација. Или, ако се кроз извесни низ година покаже, да општински школски одбори, месни школски надзорници и т. д. својим делокругом и радом у истом коче напредак, да им се одузму из руку дата им права. Не бива од овога ни једно, ни друго. Закон је донесен 1872. односно 1888. г., те је школа укалупљена добро пре четрдесет једну, односно пре тридесет пет (у Хрватској и Славонији) као да се за толике године у нама и око нас није ништа променуло. Зато није ни чудо, што тако укалупљени нисмо могли много крочити напред.

Рекох, дакле, да принципијелно нисам против тога, да се школа декорише са

нестручњацима, т. ј. људима из народа, који је издржава, те њиховим учешћем у спољашњем и унутрашњем животу школе, јер знам, да то многим чини радост. Познајем душу нашег народа. Свако ти ужива у прилици, у којој ће бити „честован“ у своме сокаку, селу или ма само од најужег круга својих сусељана. Од тога „честовања“ имала је многа наша устапова материјалне користи. Корисно је и извући многе из оног више пута учмалог домаћег живота „међу свет и људе“ као турска, презеша, члана школ. одбора, црквене скупштине, општин. заступника и т. д. да можда чује и дозна за што-шта напредније.

Посматрајте само једнога, који се нпр. довијнуо црквеног стола! Удесно се као прави господин. Погледа по осталима са неким поносом. Прегорео је и своју младост. Јесте ли се руковали са новоизабраним члановима црквене општине, школског одбора, општинског заступства? Јесте ли спасили онај скромно-стидљиви смешак на уснама, који изазива душевно задовољство, што је и он постао нека власт у своме селу. Јесте ли посматрали мале и велике пропале величине, када се изаберу други, да им, први после постану огорчена, непопустљива опозиција до истраге?

Да, али то је и све. Задовољена је лична амбиција појединца, али идеји, којој служи дотична установа, није ништа користило. И, видите, *штоме је крива наша интелегенција.*

Да мало расветлимо ово питање.

Када са идеалне стране посматримо нпр. нашу аутономију, она је заиста красна и велика народна тековина. Тако и аутономију политичких општина, разних одбора и т. д. Да нам је било могуће завирити у душу састављача решкрипта, спасили би и у њој лецу слику о нашој аутономији, на раду у црквеним општинама. Они су замишљали, да ће и у оном најзабитнијем селу чланови цркв. скупштина бити најодабранији ратари, те ће се на истима саветовати о добру и напретку своје цркве, школе, привреде и т. д., те да ће црквене општине бити вентил, кроз који ће у село, у сваку

кућицу струјати напредни живот око нас, долазити књига, поука... Најпосле где се још ратари састају двапут у години, и то изабраници села, варошице, као у црквеним скупштинама? Црквене би општине биле уједно и *огњишта* за цео наш просветни живот, јер ту је свештеник, учитељ, трговац, ратар, запатлија, адвокат. У њима је, дакле, заступљен цео народ. Ја мислим, да су творци „Решкрипта“ наше аутономије, зацело држали, да ће настати једно доба бујног рада на свима пољима нашег јавног живота и да ћемо се за два-три деценија препородити, подмладити, да ће нам све наше установе процветати, а школа понајвише.

Када сам био у седници одбора за народно просвећивање у „Матици“ и слушао те лепе, темељито састављене расправе, мећи се врзле по глави наше црквене општине са својим скупштинама, па општинска заступства, преко којих би, да је среће, памети и способности, могли лако реализирати оне идеје, растуривати књиге, помагати и уредити школе, разне установе и т. д. После сваке скупштине да се поведе реч о општеном потребама и одржати какво јавно предавање. Кад — чудо и покор...

Па, верујте, и није чудо...

За реализирање какве велике идеје, ваља пре свега добро познати свој народ, његова добра и лоша својства, навике и т. д. Интелигенција би према томе морала удесити начин, метод, постепеног вођења народа културном препороду, цивилизацији. Тој идеји би имале у првој линији да служе и све наше установе. Као што ми водимо децу од првог разреда до свршетка школовања, а после одабрани део омладине гимназије, стручне школе, универзитети, тако би требала наша интелигенција да је водила народ, васпитала, оспособила, да бар разуме сврху, циљ, који имају наше поједине установе да постизавају како за место, тако и за околину, па за добро целога народа, те настојала, да у селу, граду, варошици буду окупљени око појединих усана људи, који су бар донекле прогледали, т. ј. схватили значај појединих усана: школе, општинских заступства, школских

одбора, црквене и епархијске скупштине, народних црквених сабора и т. д. Мене је један трговац, изабрани члан епарх. скупштине питао: „Шта је то епархијска скупштина и шта она *ради*?!“ Мада није знао, ипак се — видите — дао бирати. Да се радило како треба, све би пропевало. Али, ко нам је био интелигенција у селима, варошицама пре педесет година? Па и пре тридесет? Људи, задојени истим страстима као и прост народ.

Тако се догађало, да када је који ратар дошао у какву нашу установу као члан одбора, скупштине и т. д. није у интелигентнима нашао вође и тумаче дотичних усана и народног напретка, те како ће дотичну унапредити, него људе, који су настојали, да њима, њиховом честољубљу, личним ћевовима, интересима служе и ти људи и установе, а никако развићу те установе за добро народа и те су установе постале огњиште за раширивање страсти и за поткусуривање личних рачуна... А како се наш народни црквени па и земаљски сабор у Загребу заузимао годинама за школу и просвету, видели смо сви. О народној школи, тој народној узданици, било је вазда најмање говора, премда се разне уредбе донашале тобоже за народну просвету...

И, докле смо дотерали? У једном нашем листу апелује се на *учитеље*, да се заузму око установљења Просветног фонда, као да другима сталезима не треба просвета, него само учитељима. А где су црквене општине?... Оне, сироте, само протестују, а после дремуцају...

Дакле, место да је интелигенција васпитала народ, свађала нагоне, инстинкте на мању меру, она је још раширивала страсти. И више није требало. Народ, који не може господарити ни заповедати судији, политичком чиновнику, трговцу и другима, осетио је, да може ведрити и облачити над свештеником, учитељем и — црквењаком, једва је ово дочекао и када је ушао у какви одбор, скупштину, ушао је са намером, да он каже то и то томе и томе у брк, а већ о уређењу питања свештеничког и учитељског, да и не говорим. Присуствовати, појединим

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

скупуштинама црквеним, општинским, читати извештаје, утоке, просто је страшно и огавно. Али, када се видело шта се све може радити у тима установама, како се ту може светити свештенику, учитељу и једно-другом, почели су се у исте отимати највећи сеоски и маловарошки бирачи, у којима су страсти највећма развијене, а те је бирала и интелигенција, да се помоћу истих свете једно другом. Знамо једног богатог ратара, који је из себичлука био вазда против школе, њених интереса, те га је ли ради тога бирало заступство у школски одбор, да „креше прорачун“ и натруни учитељима. Сви су осећали снагу школе, учитеља, те да јој не порасту крила, да успешно не просвећује и масу, која се неће дати варати и вући за нос, подметали су онакве људе, јер они не сме доше, из разних узрока, отворено радити против школе.

Наравно, у таквим приликама спомнути побољшицу материјалног стања или иначе учинити што за јавног радника, врло је тешко, а где страсти владају, готово немогуће.

Ево две три слике. Свештеници ваљани, узор. Тражили повишицу ради скупштина са 200 К. Одбијени су, мада су два члана интелигенције препоручивала. Један са сто ланаца земље рече: „*Доста ви имадете — а и не росиће се и немате жуљева*“... Ово је упалило. Један свештеник је био уједно и од вођа странке, која је била у већини у цркв. општини. Он се умировио у нади, да ће га бирати за посланика. Син му је био такођер у месту свештеник, али је у томе времену умро. Када га не изабраше за посланика, и када је видео, да са 800 К мировине не може живети, настојао је, да га поново наместе за сталног свештеника, али то би се могло учинити, ако скупштина закључи. Молио је и плакао пред својим једномишљеницима и навађао, како је рад, да буде поред гроба свога сина... Изашао је тада из скупштине. Ђуте сви. Инстинкт је мировао за час. *Интелигенција такођер ћуши*. Првак је и он. Али, шта мисле наши ратари? Њима лебди пред очима други

избор свештеника. *Право њихово*. А шта је све појединац ишчекивао можда од тога избора? Све, што је њима тај свештеник чинио као странчар и што и иначе није био много за себе, није нпр. годинама захтевао, да му се стан оправи, само да се не замера, и задржи људе за себе при изборима. Није помогло. Један од најсмелијих иза тишине рече: „*Доста је био. Има он на чему живети!*“ Свима одлану. Одбише га једногласно. Тешили смо га са речима: „**Није народ крив. Тако сте га васпитали**“.

Ја сам ово навео само ради тога, да се види, да је наш народ у већини према свима сталезима једнак. Особито према капуту. Ни општински чиновници не смеју тражити повишицу. Њима такођер говоре: „Све ћемо вам чинити, само не иштите већу плату“. А ако се законом одреди, онда се покоравају и привикну. Тако су навикли, да и они, који ништа не мају и ништа не плаћају, још највише вичу. Сироти! То им је најпосле све.

У селу једном не беше свештеника. Један интелигентан човек, председник скупштине и школског одбора, штедио је годинама од таса, земље и т. д. да сазида парохијални стан, да добије свештеника, да има с киме измењивати мисли. Стан је сазидан дивно и стоји и данас, после десет година — празан. На школи разлупани прозори, нема учила, намесни учитељ са 800 К плате. Школске деце око двадесет. Када сам питао: зашто школу не уреде? И зашто учитеља и децу не пусте у свештенички стан, док не добију свештеника? Одмануо је руком... Јесте. Када би се уредила школа, учитељска плата, не би се имали над киме... Да. Сав је срећан наш сиром ратар, што може и он некоме заповедати и што бар од његове милости зависи. Тако је и код других.

Још само ово.

Један наш друг био је у селу сам. Имао је око сто четрдесет школ. деце. Појац изврстан. Али, није био прав свештенику и бележнику, те су га нападали. Ратари су ово једва дочекали. Слали су депутације, да се премести. Степенице на школи истрале. Замоли

општину, да се оправе. Пошаљу једног школ. одборника, да *извиди ствар*. Овај дође у учитељев стан. Затекне учитељку, женску вредну, ваљану, али одлучну. Није братац ни гледао степенице, него стаде и без добар дан пред учитељку и отпоче овај дијалог:

— Јел' ти, учитељка, а шта тај твој учитељ не да нама мира. Сада му опет не ваљају басамци...

— Па, ето видите, да не ваљају. Могу вам деца скрхати ногу, те вас молимо, да се оправе...

— Шта, скрати ногу? А када прескачу плотове, јендеке, што не скрају? Него, кажи ти *шом, швом* учи, нека он седи с миром, јер ћемо га шукнути у Недођин одавде.

Ово је сиротој учитељки било доста. Обли је румен стида, али и љутње и одважности.

— А знаш ли ти, да је на декрету мога мужа краљева круна, а не тај твој клопави шешир. Чекај да ти покажем... кога ћеш шукнути.

Одборник је не дочека. Да су га после кумили, не би ишао у комисију...

И мужа јој ипак преместише, те су многи његови пријатељи настојали, да га спасу, и спасли су га, јер му се било тешко растати са гробовима своје деце...

Приг.

Стеван Радић.

(Наставиће се.)

Настава у читању с писањем.

(ЊЕНА ВАЖНОСТ И РАЗНА МИШЉЕЊА О ЊОЈ).

(Наставак.)

Напоменули смо већ да су дуги самогласи и трајни сугласи подесни код анализе. Но они су важни и код спајања слогова и речи. Поједини слог у толико је теже растворити и спојити, у колико више има гласова и у колико више превлађују у њему сугласи. Најмање тешкоће има при анализи и синтези слога у којем је 1 суглас и 1 самоглас. Већ је тежи слог у којем је три гласа, са самогласом у средини. А још тежи је слог од три гласа у којем је два сугласа један до другог, затим долазе слогови од четири и више гласова са више сугласа један до другог. Према овоме појмљиво је да ова поступност и код читања има ту исту вредност.

Тешкоће ове биће у толико веће где се учитељ ослони само на онај изговор гласова како га деца донесу од куће у школу. Ту ће осим од природе још неразвијених артикулационих органа, бити још доста других неправилности које су деца механички примила од својих старијих. Осим тога биће по неким крајевима и оних тешкоћа, које ствара дотичан провинцијализам.

Свему овоме мора настава у првом читању посветити довољну пажњу. А пошто су комбинације т. зв. тежег шчитавања најјача тешкоћа, то се не може без мере груписати ово градиво на једно место, а мора се пазити да и сувише рано не дође са тежим комбинацијама. Али и то стоји да се не сме ни одбацити сувише далеко, како то држе неки немачки методичари. Ако се све ово поступно изведе, једва да ће се и осетити онај притисак тежег шчитавања. Питање о поступности лакших и тежих слогова није још решено, јер развитак дечјег говора није још довољно испитан са научног гледишта. Некоји немачки научењаци* изнели су по неке резултате својих испитивања у овоме и дошли до тога, да деца почињу говор самогласима е, а. Затим долазе спојени самогласи и сугласи и то прво прости слогови који се чешће понављају н. пр. ма ма, да да, та та, ба ба и т. д. Самогласи су редовно отегнути. Од сугласа предњаче они што се стварају на уснама и језику, а непчани долазе саразмерно касно. Па још и при изговарању кратких реченица сугласи мање истакнути, замењују се онима што су јаче истакнути или лакше артикулисани, а места где треба изрећи више спојених сугласа замењују се простим и најлакшим сугласом. Док знаоци среде ово градиво како треба биће то добар кажипут и за сређивање градива при настави у првом читању.

Нема сумње да поступност у ређању слогова јако одлучује код првог читања. Ово су још давно опазили стари методичари, с тога је *Штефани* још пре 100 година израдио што испрвине распоред свију поступних спајања у неких 14 ступњева.** Ја сам независно од *Штефаниа*, јер тада још нисам имао у рукама његов распоред, ни *Фехнерову* књигу, дошао до искуства, да би за букварски део требао такав распоред.*** Само што је такав распоред врло тешко извести, јер би за њега требала филолошки сређена грађа, коју ми за сад немамо.

Но ако нема грађе тако потанко израђене, ипак се поступност мора одржати.

Ми ћемо се држати ове поступности:

1. *Нормални гласови.*

* Sigismund, Schulze, Preyer.

** Heinrich Fechner: Die Methoden des ersten Lesunterrichts. Berlin. 1882.

*** Види „Шк. Одјек“ год. 1905., стр. 24. „Нешто о буквару и првом читању“.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У *чићању*: Речи од једног и два слога са једним или највише два гласа. Са дугим самогласима и трајним сугласима.

У *писању*: Прво писмена у две главне линије и то прво коси потезови и округлине, па коси прави и савијени потезови.

2. *Именице као нормалне речи.*

У *чићању*: Двосложне речи са слоговима од два гласа. Самогласи дуги и трајни сугласи. Кратке реченице са две до три речи.

У *писању*: Писмена у две главне линије са тежим потезовима.

3. *Именице као нормалне речи.*

У *чићању*: Речи од три слога са дугим и краћим самогласом трајним и сугласом. Почетци тежег шчитавања, са два сугласа на почетку.

У *писању*: Писмена до дбње помоћне.

4. *Именице као нормалне речи.*

У *чићању*: Речи од три и четири слога са тежим шчитавањем на крају.

У *писању*: Писмена до горње помоћне.

5. *Именице као нормалне речи.*

У *чићању*: Речи од четири и више слогова са тежим шчитавањем у средини.

У *писању*: Писмена кроз све линије.

6. *Крајње реченице о предметима и радњама.*

7. *Велика писмена сродна с малима.*

Реченице од 3—4 речи са тежим слоговима преко реда.

8. *Велика писмена тежких потезова.*

Реченице са 4—6 речи и тежим слоговима.

9. *Крајњи сасијави* у правцу градива за очигледну наставу са употребом свих наведених појединости.

Још нешто о психолошким основима у читању.

Кад смо у почетку овога рада износили чињенице да докажемо с каквим је тешкоћама у вези прво читање, ми смо се у неколико дотакли неких психолошких односа који као важан чинилац одлучују у првом читању. Данас се сваком даном све више тражи, да учитељ свој наставнички рад у свему што више ослања на психолошком проучавању деце, а пре тога — разуме се — треба да су му позната психолошка основна начела, која су у науци утврђена као мерило с којим се мора рачунати код наставе у појединим предметима. Код читања је то врло важно, јер смо видели напред шта вели М. Лобзин о самом процесу читања.

Теорија наставног поступка износи систематски распоред психолошко-педагошких закона, на које се пазе при наставном поступку, и који се на поједине предмете примењују или како их треба према особеним приликама употребити. О свему томе не може се овде потанко говорити, али колико је потребно самом предмету дотаћићемо се тога.

Извежбан читач у тренутку прелази читаве комплексе гласова. Разлика је између извежбаног читача и почетника, она брзина којом влада извежбан читач. С тога, што му је брзина у власти, не мора обратити пажњу сваком поједином делу од сваке групе писмена, као што то мора дете. Њему је доста један општи утисак, који задобије кад реч прелети оком, да је са сигурношћу изрече. Дете мора једно по једно писме да посматра, уз посматрање уједно да се сећа гласа дотичнога писмена, изнађене гласове да споји у једну целину. У том послу бива да неко писме превиди, замене другим или их приметне и с тога прочита реч погрешно. Па ако тога и нема, оно тражење и сећање на писме, његов глас и спајање и много друго, ствара детету натегу, јер са тих тешкоћа поремети се и одуговлачи у детета ток мисли. Узалудан напор, довађање у везу темпа у читању са током представа, ствара невољност према ствари, о чему извежбан читач нема ни појма. За све те незгоде потребно је, да учитељ зна какви психолошки процеси и закони имају утицаја на наставу у читању, па ће лакше моћи отклонити ону невољност и читање учинити занимљивијим и пријатнијим.

Прво, дакле, мора дете научити познати сваки поједини глас.

Друго, за сваки глас мора знати његово писме (знак) писано и штампано.

Треће је, мора знати гласове и писмена спајати у речи или за гласан изговор или за читање у себи.

Четврто, представе које се речима приказују мора знати репродуковати.

У свему овоме долазе ови психолошки процеси:

Код растварања и поновног спајања изречене речи, ради се о групи представа коју треба растворити у њене појединости, затим те појединости изговорити и спојити представе о тим гласовима у редове.

Код посматрања писаног писмена опет долази растварање целе групе представа (цело појединог писмена) у њене јединице т. ј. у саставне делове писмена.

Код самог читања спаја се представа писаног писмена са представом о гласу, који се чује и са односном радњом мишића (уознавање и изговарање гласа дотичног писмена); затим писано писме ствара са осталим писаним писменима један низ представа, а ове се све спајају са односним низом гласних представа у једну целину. (Читање писане речи).

Код писања стварају низове представа поуке о држању руке, шаке, прстију, о држању држаљета и т. д. а ове све спајају се са дотичним покретима мишића. Са овим спајају се опет представе о поједином писаном писмену у целокупну представу. Тако исто

мора се у корист лепог рукописа, спојити представа о оном угледном писмену што га је учитељ написао, са представом о оном писмену што је дете написало.

Код вежбања са штампаним писменима долази опет сав тај низ представа, пошто се још пре тога општа представа о штампаном писмену растворила у поједине представе о саставним деловима његовим. И овде се представе о штампаним писменима сливају у низ представа.

Ми смо већ напред споменули код „Лаког и брзог спајања гласова у слокове“, да су у овом процесу јак основ психолошки закони: аперцепције, закон о спајању представа и закон репродукције.

Ово су понајважнији закони и степени психолошки код наставе у писању-читању, али нису једини.

Новија педагогија раствара цело градиво једног предмета у ситније заокружене делове, који се зову методичке јединице. Свака та заокружена целина мора проћи кроз три поступка:

Пут аперцепције, пут апстракције и пут примене.

Првим се иде затим да се то наставно градиво душевно прекали, другим се иде затим да се појмом проникне, а трећем је задатак, да оно што се појмом проникне честом употребом остане сасвим у власти.

Закон аперцепције иде у два правца. Први утврђује, сређује и обрађује примљене представе, уз старе и познате представе учвршћује нове. Сво обиље тих представа треба тако обрадити, да су увек подесна за примање нових. Обзиром на сврху називају тај степен или правац припремом, обзиром на начин обраде тих представа зову анализом, а то с тога јер је ту потребно растварање, поново сређивање и разјашњавање представа. Томе степену предњачи сврха, да се вољи ученика да одређен правац. Уз то иде степен синтезе, којим се постепено приказују примљене представе и учитељевом помоћу прилађају за ученика.

И процес апстракције има два степена. Први степен ради на томе, да изведе асоцијацију, т. ј. да истакне подесно градиво за појмљиву обраду и да допуни стварање појма о главној ствари. Други степен, системизовање, треба да обрађене појмове по одређеним назорима среди и постави у групе које су по реду згодне за појимање.

Још је ту и примена.

(Свршите се.)

Школа и настава.

Испити за учитељско оспособљење у Пруској. Априла месеца ступила је у живот нова уредба о полагању учитељских испита за учитељску сталност.

У Пруској постоји ред, да учитељи, по довршеном семинару, после неколико година полажу практичан испит и тек по довршењу тога постигну сталност. Некад су ти испити били просто понављање, да се види колико је кандидат сачувао знања из семинара. Касније су добили већи значај. Из њих се констатовало колико се успешно учитељ сам даље образује. Правила од 1910. г. тражила су од кандидата самосталну научну израду неког педагошког питања по слободном избору. Но показало се да је тај захтев веома тешко извести у пракси. Млади учитељи који су имали много посла око своје даље стручне спреме, нису могли да се успешно забаве теоријом. Нови правилник преноси тежиште испита на практичну страну учитељева рада. Некад се испитна задаћа радила у школи уз учитељски семир, сад се даје за онај разред у којем учитељ ради последњих година. Таким начином учитељ има прилике да ради с децом коју добро познаје и која се њему привикла; тако је лакше оценити његову способност као предавача и васпитача. Уз то је услов да учитељ бар годину дана мора радити у тој школи где ће полагати испит. Држи се, да ће се тек тим путем моћи постићи тачна оцена учитељева практичног успеха, те неће зависити од разних случајности.

Теоријски испит дели се на двоје, на писмени и усмени. За писмени испит дужан је учитељ сачинити домаћу задаћу научног карактера која мора бити црпена из његова практична рада. На усменом испиту дужан је учитељ показати на првом месту, да је усвојио и да уме примењивати у својој пракси начела психологије, логике и етике. Новина је захтев за две последње дисциплине. Сем тога кандидат је дужан показати знање из методике појединих предмета, из историје педагогије и нарочито из историје пруске народне школе, још је дужан показати извесно знање у питањима школске управе. Но више свега придаје се важност резултату практичног испита.

Пре но што би учитељ био принуштен

испиту за сталност, дужан је пробавити у служби две године. А крајњи је рок полагању испита пет година од ступања у службу. У случају неуспеха на испиту, може се испит поновити још једанпут. Иако на први поглед ова одредба изгледа строга, она има ту добру страну, да младићи који се увере да нису за педагошки рад, могу за раније изабрати себи други позив.

У комисији за полагање тога испита биће окружни школски надзорник, старији учитељ или управитељ једног школског завода у округу и један члан окружне школске колегије.

Педагошка штампа у Пруској прихватила је основну мисао ове уредбе симпатично. Истицало се да измене у многоне одговорају захтевима самих учитеља. Неки, пак, листови тога су мишљења, да би са унапређењем учитељског образовања ти испити могли отпасти. У место тога требало би учитељске семинаре преиначити у заводе с проширеним течајем на седам разреда и с правом да свршени ученици могу ступити на свеучилиште, тада би се учитељ могао потврдити за сталног просто на основу његова успешна рада после две до три године.

Реформа у првој рачунској настави. „Die Volksschule“ у броју 15. од 1912. год. пише: „Наша прва рачунска настава мора се преиначити, мора поћи новим путем. Главна погрешка досадашње елементарне наставе лежи у томе, да је све оно изостављено што децу занима, што би их потицало на саморадњу, што би их могло привући бројевима, а само су остали голи, мртви бројни односи који су деци сасвим свеједно. И овде ће се морати рачуњати с природом и потребама детета.

Кад би се рачунска настава сасвим изоставила из наставне основе за I. разред, тиме би се темељно помогло томе разреду, али би се та невоља појавила једну годину касније. Деца би додуше била годином дана старија, јача, али нека нарочита помоћ не би се постигла. Смисао за бројне односе налази се у нормалне деце још у пред школском добу и у добу ступања у школу; искључењем рачуна прекинуо би се дакле већ започети развитак. Поборници опште наставе не иду за тим. И траже да се они појмови које деца већ имају о бројевима и које су стекли у саобраћају с предметима, да их на исти начин и даље

развијају. Први појмови о бројевима створили се у деце на стварима, можда најбоље на онима које су у уској вези са афективно-волицсионим карактером дечјим.

Тражимо дакле, и за наставу у рачуну ствари и занимање са стварима, самостално и разноврсно руковање с правим стварима. Радна школа са својим облицима за занимање даје овде обилно прилике. При ређању прутита, плетиву, грађењу облика и у цртању, не само да се може, него се и мора радити са разним бројањем и рачунским задатцима. Од тачног бројања често овде зависи резултат рада. Уз то долазе и многи случајеви, који иду уз дечју игру. Зависи само од прилике да се све опазе и правилно употреби а уз стварну наставу. А тада неће бити по децу незанимљиво ако и нарочите рачунске задатке употребимо, само ако наше проблеме узмемо из дечје било које интересне сфере. Рачун ће тада увек бити примењена настава, а број ће увек служити као елемент очигледности.

Временом могу се ствари мало и изоставити и на њихово место употребити проста или шематична тела и предмети.

Но чаробним називом *Радна школа* не могу се решити све тешкоће, али цео богати материјал стварне наставе у почетној школи може бити градивом за наставу у рачуну; где год се појави број, множина, и томе слично ту је прилика и да се рачуна.

Сврха наставе у првом разреду морала би бити много ниже постављена, него што се то тражи у многим наставним основама. Бројни простор би могао бити мањи. За прво време, време опште наставе, ради се само о појимању бројева и о бројним низовима. Ако се уз то узме обрада од 1—10 (највише од 1—20) и то очигледно обради у вези са разним радњама, тада је сасвим доста учињено. За цео елементарни степен (дакле за 3 прва школска годишта) предлаже Немац Герлах, да се узме обрада у бројном простору до 100 и то тако да се савладају сви задатци (који се разуме се рачунају напаметно).

Још нешто о очигледним средствима, која у школама играју тако велику улогу.

Један искусан немачки стручњак рекао је: „Ако рачунаљка није тако удешена, да сва деца у разреду могу у једно исто време на њој и с њоме радити, онда она може ићи у комору међу стареж“, даље: „Што дете не може само

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

лако да изведе, то га неће ни увести у бројни простор од 1—10 или од 1—100, при очигледном приказу, који треба да уравни пут напаметном и писменом рачунању чистих бројева. Разни предмети прстење, прутини, папирни новац и слично важнији су у том послу, него све друго што индустрија измишљава као помоћно средство у тој настави.

Но осим тога има још и облика и редова, у које се слажу бројне слике, а које деца сама раде да их боље упамте и прегледе. У томе је разлика сад од пређашњег начина. Пре су бројне слике биле насликане на картону и стојале на зиду, да их деца виде, данас их деца сама стварају. Лај је с правом скренуо пажњу на важност саморадње и употребу писања. Груписање бројних слика има већ свугде многе присталице, али се сво рачунање не сме ослонити само на те бројне слике. Па и код састављања тих слика, требало би примењивати разне облике, већ по томе што ствари које ће у животу доћи деци до руке не стоје увек искључиво поређане само у таким групама, како се групише при приказу бројних слика. Но пре свега увек треба да је као обртна тачка у настави оно што ће требати у животу. Уз све то веома важна справа за рачунање је, а уједно и најпростија, наше две руке са 10 прстију⁴.

Школа у борби против погрешног сувременог васпитања. Узроци погрешном васпитању омладине су: у телесном и душевном васпитању. У телесном васпитању се грешилошом храном и недостатком у кретању. У народу се често рано склапају бракови, кад дотичнима још недостаје смисао за негу деце. Све распрострањенија жудња за уживањем преноси се и на децу, јер се свет не устручава да и децу разног доба води на разна уживања и забаве. Прераним увођењем деце у рад за зараду често ствара клицу трајних болести и сахрањује дечје здравље. Још је шкодљивије од телесних опасности, занемарено душевно васпитање дечје; оваке занемарености бива и у предшколском добу; сетимо се само каквим се небригама поверавају деца на чување, које немају ни појма о васпитању. Оваких и сличних недостатака има и у васпитању деце за школу обвезне. Кућа често обори оно, што је школа тешком муком саградила. Много штете наносе васпитању деце хрђави односи у погледу стано-

вања. У оваким и сличним приликама, најшкодљивије утиче пример одраслих на неравност дечју, а што тај утицај није још довршио, то се допуњује читањем развратних списа.

Па шта да школа учини у тим случајевима? Мора обратити пуну пажњу у првој линији на неговање здравља, да се унапреди развитак дечјег тела. Наместо увлачења деце у прерану зараду, мора им се дати времена и прилике да се забаве дечјом игром. На средњем и вишем ступњу да се поучавају о здрављу, умерености, опасности од пића и спремати их за практичан живот. Приређивањем родитељских састанака ствара се веза међу кућом и школом; овде је прилика за родитеље да се приближе учитељу; ту се поравњују разлике међу разним друштвеним редовима, јер и виши и нижи седе у заједници и старају се за унапређење својег подмлатка. У овом себичном времену задатак је школи, да негује осећај за лепо и племенито, с тога да велику важност полаже у настави на етичку страну.

Борба школе против погрешног васпитања нашег времена, може се већином свести на недостатке домаћег васпитања, а овога има већином што су родитељи педагошки необразовани и у васпитању своје деце више иду за инстинктом, него за тачним уверењем. Зближењем школе и куће поправило би се доста и то, јер би родитељи стекли више појма о начину разумнијег поступања с децом, а скренула би им се пажња често и па оне важније ствари у васпитању које они нису можда ни запазили, а ако су их и запазили нису им придавали вредност и пажњу како треба. Зближењем тим родитељи би се управо спремали за васпитање своје деце у здравијем правцу, а у много случајева задобили би се да помогну школи, да дође до каквих преких потреба и да помогну учитељу, бар у неколико, разумнијим својим поступцима према деци и утврђивањем у деци оне оданости и поштовања према школи и настави, које они заостају у школи, али се омаловажавањем тога од стране родитеља гасе те добре стране у деци, док напослетку и она не схвате школу као неки зао дух који им не да мира, него их кињи задатцима и својим утаначеним редом које они ван школе не налазе, те с тога сматрају све то као нешто што је измишљено

да деца ускраћује све оне милине пространог веселог живота који их ван школе чека, без икакве контроле. Везама школе и куће треба, дакле, посветити више пажње и тако и начинима како би се те везе развиле у што интимнији заједнички рад на поправци свију погрешака које се сваки дан стварају у васпитању и вољно и нехотице.

Практичне обраде.

ПЕТРОЛЕУМ ИЛИ КАМЕНО УЉЕ.

I. **Предспрема:** Чиме осветлимо собу у вече кад се смркне? (Лампом.) Шта горе у лампи? (Петролеум.)

II. **Циљ:** Сад ћемо говорити о петролеуму.

III. **Обрада:** а. Како изгледа петролеум кад га купимо у дућану? (Изгледа водњикаст а по површини се прелива у плаву боју.) Док је сиров он изгледа сасвим друкчије. Тада је густа течност, јако заудара и брзо се упали. (Поновити како изгледа сиров петролеум.) Петролеум се не може узети за гориво у лампи одмах тако као зејтин. Зашто не? (Јер још није чист.) Сиров петролеум, дакле, помешан је с другим састојцима на пр. са бензином, којим се чисте хаљине (чоја, свила, кожа и др.) Шта се мора, дакле радити са нечистим петролеумом, да се може употребити за гориво у лампи? (Мора се очистити.) То чишћење изведе се дестилирањем. Дестилирањем изветре састојци који су лако запаљиви и петролеум се одели од густих састојака. (Увежбати.) Како изгледа петролеум после чишћења? (Као водњикасто уље, које има плавичаст сјај.) Сад се може већ усутити у лампу да горе. И сад се врло лако запали. Како се мора, с тога, с петролеумом поступати. (Врло обазриво.)

Скупљање и увежбавање: Како изгледа сиров петролеум? (Као густа, течна, мрка маса, која јако заудара и врло се лако запали.) Како се чисти сиров петролеум? (Дестилирањем. Тада изветре лако запаљиви састојци и петролеум се одели од густе смесе.) Како изгледа очишћен петролеум? (Водњикаста течност с плавим сјајем.) Да скупимо све што смо рекли о петролеуму. (Сиров петролеум је мрка, густа, течна смеша, јако заудара и лако се запали. Да би се могао узети за гориво, мора се очистити. Чисти се дестили-

рањем. При дестилирању изветре лако запаљиви састојци, а петролеум се одели од густе смесе. Очишћен петролеум је водњикаст и има плавичаст сјај.)

б. Од кога купујемо петролеум? (Од трговаца.) А од кога га они добију? (Од великих трговина из Будимпеште или са Реке.) Велике трговине купују петролеум у великој множини у Америци и лађом га донесу у наше крајеве. Од куда, дакле, доносе петролеум? (Из Америке.) Тамо га на неким местима нађу дубоко у земљи. Како га изнесу напоље? — На таким местима, где се пронађе извор петролеума, буше људи дубоку рупу до извора петролеумовог. У ту рупу метну шмрк. Помоћу шмрка црпе петролеум напоље. Сипају га у бурад и носе тамо где ће се очистити. Кад се очисти поново се сипа у бурад и продаје.

(*Преишћивање и увежбавање.*) Од куда долази петролеум? (Из Америке.) Где га тамо нађу? (На понеким местима дубоко у земљи.) Како га црпе из земље? (Шмрком.) Шта се онда с њиме ради? (Чисти се.) Шта се ради са очишћеним петролеумом? (Сипа се у бурад и продаје.) Шта добију за то трговци који имају изворе петролеума? (Добију много новаца, постану јако богати.)

Скупљање целог одсека: *Шта смо научили о петролеуму?* (Петролеума има на појединим местима у Америци у земљи. Оданде се црпе шмрком. Тада се чисти, сипа у бурад и продаје. Има га по негде и у нашој држави, али незнатно, с тога се већином мора доносити из Америке.)

в. Чудновато је како је постао петролеум на тим местима у земљи. Сасвим тачно не зна се о постанку петролеума. Држи се, да је постао од биљних састојака који се претворили у угаљ, као и камени угаљ. То се мисли с тога, што је и петролеум састављен из неких састојака као и гас т. ј. из угљених и водених састојака. Као што из каменог угља постаје гас, тако се држи, да и петролеум постаје из биљних састојака који се претворили у угаљ, пошто се оба састојка и угљени и водени спојили у уље. Гасови који се налазе с петролеумом, често учине тако притисак на петролеум, да при бушењу покуља уље само на површину.

(*Преишћивање и увежбавање.*) Из чега се створио петролеум? (Из биљних састојака који се претворили у угаљ.) Зашто се мисли да

је тако постао? (Јер се петролеум састоји из истих састојака као и гас.) Од чега се прави гас? (Од каменог угља.) Шта је, дакле, постало у земљи од биљних састојака претворених у угаљ? (Петролеум.) Али петролеум који се нађе у земљи није такав као гас. Од куда је постао течан? (Угљени састојци и водени спојили су се у течност.) Како се зове та течност? (Петролеум.)

Скупљање: Шта смо научили о петролеуму. Како је постао? (Постао је из биљних састојака који се претворили у угаљ, као што постаје и камени угаљ. Угљени и водени састојци, из којих се он већином састоји спојили се у течност. Та течност је петролеум.)

IV. Закључак: 1. Шта смо научили о особинама и чишћењу петролеума? (Сиров петролеум је мрка, густа, течна смеса, која јако заудара и лако се запали. Да би се могао употребити као уље у лампи мора се прво очистити. Чисти се дестилирањем. При дестилирању изветре лако запаљиви састојци и петролеум се одели од густе смесе. Очишћен петролеум је водњикастог изгледа и има плавичаст сјај.)

2. Шта смо научили о налажењу и важењу петролеума? (Петролеума има на неким местима у Америци дубоко у земљи. Оданде се црпе шмрком, тада се чисти, сипа у бурад и продаје. Има га понегде и у нашој држави, али га ту нема много, с тога се мора доносити из Америке.)

3. Како је постао петролеум? (Петролеум је постао из биљних састојака претворених у угаљ, као што је и угаљ постао. Угљени и водени састојци из којих је постао спојили се у течност. Та течност је петролеум.)

(Ове последње 3 тачке могу се узети и за писмену задаћу.)

Из праксе.

УЧИТЕЉ И НОВИ УЧЕНИЦИ.

Пре свега потребно је, да се код деце која први пут полазе у школу развије добро расположење према школи, љубав и поверење према учитељу. Многи од њих улазе са страхом у школи; где које дете плаче кад га доведе учитељу. А друкчије и не може бити, кад му неразумни старији приказују учитеља као човека који само прутом и штапом тера

у ред. Овај страх мора се у деци уништити. С тога учитељ прима дете пријатељски, за свако нађе по коју леп реч и пријатељски изглед. Бојажљивоме пружа руку и помињује га; неког пита за браћу, неког за сестре, другог опет за малу бебу и т. д. Покаже сваком ђаку место где ће седети, где ће таблицу оставити, где ће шешир и аљину обесити; пита га како се зове и где станује, а тако и за родитеље. Разговара с децом о школским стварима, показује им слике, прича им што занимљиво, води их у дворште и замеће с њима игру, покаже им где је заход и т. д. То се све ради с вољом и својски, да деца задобију веру у учитеља. Осим љубави, лепе речи, добре воље излази им учитељ на сусрет мањим услужностима (на пр. покаже како се врата школска отварају и затварају, како се веша шешир, помаже при облачењу огртача) а све стрпељивошћу и обзирима према деци. Тако је живот школски сасвим нешто друго него живот у родитељском дому. У школи морају деца, која су код куће слободно трчала, сатима да седе на једном месту, и не могу с места ићи без допуштења учитеља. Док код куће смеју говорити кад хоће и колико хоће, у школи говоре само онда, кад их ко што пита. С тога се учитељ неће чудити, ако му деца немирно седе, ногама праве галаму, окрећу се, разговарају с најближим до себе, вичу учитеља, питају га што или му причају и т. д. Он ће их трпељиво увек упућивати, да буду мирни и уводиће их постепено у школски ред.

Учитељ мора имати великог стрпења, да тај први немир дечји не оцењује као неки преступ. Мора се чувати да их не куди одмах с очију, признаће им и најмањи труд и не треба да се од тога умори и да му то постане досадно.

Само љубављу и стрпењем задобиће поверење и љубав ученика. Но да би учитељ могао са што више стварна успеха радити при овом првом почетку, потребно би му било, да је што боље упућен у прилике у којима деца живе ван школе. У корист тога неки школски људи (Ф. Видеман, О. Ферстер) препоручују да се учитељ одмах при уписивању детета у школу, упозна са околностима у којима дете живи. То би могао учинити кад би о сваком детету прикупно отприлике ове податке:

1. Крштено име детета и како га код куће зову.
2. Кад је рођено.
3. Је ли боловало коју тежу болест и колико је тада било старо?
4. Да ли је врло касно почело говорити?
5. Да ли воле причати о себи и о својим доживљајима јасно и разговетно?
6. Да ли сасвим добро види и чује?
7. Да ли му често иде крв на нос и да ли му је потребно да нос често брише?
8. Има ли какав телесни недостатак или иначе какву неправилност, на коју се мора пазити?
9. Има ли знака да нагниће искривљености?
10. Је ли се радовало да пође у школу?
11. Је ли имало књига са сликама и је ли се радо с њима бавило?
12. Је ли имало вољу на шарање, цртање и на таблицу?
13. Је ли се често мешало с другом децом?
14. Је ли чешће послушало и помагало у домаћим пословима?

Практични школски људи, дају оваким и сличним белешкама, много више вредности него многим празним статистичким подацима, који обично бескорисно леже по архивама.

Огледи из библијских приповедака за I. р. осн. школе.

О Б о г у.

Бог је један, али су три лица божја.

Та три лица Божја јесу: Бог отац, Бог син и Бог св. дух.

Сва три лица божја заједно зову се св. Тројица.

Ми се сећамо св. Тројице кад се прекрстимо и кажемо: Во имја отца и сина и свјатаго духа, амин.

Створење света.

Цео свет и све што је на свету, створио је Бог за шест дана.

У први дан створио је Бог светлост.

У други дан створио је Бог небо.

У трећи дан створио је Бог воду и земљу, и све што расти из земље.

У четврти дан створио је Бог сунце, месец и звезде.

У пети дан створио је Бог рибе и тице.

У шести дан створио је Бог све друге животиње и после њих човека.

Седми дан оставио је Бог да светкујемо.

Први људи.

Бог је дао човеку душу, која неће никад умрети.

Још му је дао памет да влада оним што је на земљи.

Први човек звао се Адам, а прва жена звала се Ева.

О р а ј у.

Адам и Ева живили су у једној лепој башти.

Та башта звала се *рај*.

У рају је било пуно воћа и цвећа.

Први људи ранили се воћем и смели су јести од сваког воћа што је било у рају.

Први грех, казна и обећање.

Само са једног дрвета, што је било на сред раја, рекао им је Бог да не једу, јер ће одмах умрети.

Али они нису слушали Бога, него су јели. И за то што га нису слушали, Бог их је казнио. Истерао их је из раја и рекао, да ће с тешком муком заслуживати себи храну. Али се опет смиловао на њих и обећао, да ће им послати спаситеља.

Тај спаситељ био је *Исус Христос*.

Б л а г о в е с т и.

Исусова мати звала се Марија.

Она је била из царског рода, али је била врло сирота, за њу се старао један стари човек који се звао праведни Јосиф.

Њој пошље Бог анђела, да јој јави, да ће она родити сина божјег Исуса Христа.

Анђео је поздравио дјеву Марију овако: „Радуј се Марија, ти ћеш родити сина, даћеш му име Исус, а зваће се *син божји*“.

Из тих анђелових речи састављен је анђеоски поздрав и то овако: Богородице дјево и т. д. (Словенски текст.)

Рођење Христово.

Дјева Марија и праведни Јосиф живили су у земљи Јудејској. Том земљом владао је цар, који се звао Август. Он заповеди, да се сви људи у његовој земљи попишу, а сваки да иде у оно место од куда су његови стари били.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Дјева Марија и Јосиф оду у једну малу варош да се упишу, а та се варош звала Витлејем. Ту у Витлејему преноћили су у једној пећини и ту се у пећини роди Исус Христос.

Мало даље иза Витлејема чували су пастири своје стадо у пољу. Наједанпут се засија велика светлост, а пастири се уплаше. Јави им се анђео и рекне: „Не бојте се! Јављам вам, да се родио спаситељ света Исус. Идите у Витлејем и наћићете га у пећини“. После тога јави се још више анђела и сви су појали: „Слава Богу на висини и на земљи мир, међу људима добра воља“.

А пастири се договоре, оду у Витлејем, нађу Исуса у пећини и поклоне му се.

Мудри звездари.

Кад се Исус родио, дођу из далека мудраци у варош Јерусалим и питали су: „Где се родило то дете, које ће бити цар овоме народу? Ми смо дошли да га видимо“.

У Јерусалиму се то рашчује, па то чује и цар Ирод. Он се уплаши, да му тај цар не отме царство, па кад је чуо, да је Исус у Витлејему, дозове мудраце и рекне им: „Чуо сам да се у Витлејему родио тај цар којег ви тражите. Идите тамо и распитајте за то дете, па ми после јавите, да идем и ја да га видим“.

Мудраци оду и нађу Исуса у Витлејему, па кад су га видели, оставе му много лепих поклона. У сну им се јави анђео и рекне: „Не враћајте се Ироду, јер он хоће Исуса да убије“. Они то послушају и оду другим путем у своју земљу.

С р е т е њ е.

Кад је Исусу било шест недеља, мати и отац однесу га у цркву. Црква је била у вароши Јерусалиму, а тамо је живео један врло стар човек, који се звао Симеон. Њему је Бог рекао, да дотле неће умрети, док не види Спаситеља. Кад су Исуса донели у цркву, био је тамо и Симеон. Он узме Исуса на руке и рекне: „Сад ми допусти Боже, да могу умрети, јер сам видео спаситеља.“

Бежање у Египат.

Кад су мудраци отишли, јави се анђео Јосифу и рекне: „Бежи с дететом далеко одавде, јер Ирод хоће дете да погуби!“

Јосиф се уплаши и побегне са дететом и његовом матером у једну земљу, која је била врло далеко, а звала се Египат.

А Ирод је једнако чекао да му се врате мудраци, па кад је видео да га нису послужили, разљути се и заповеди, да се у Витлејему поубијају сва мала деца до две године, јер је мислио, да ће ту и Исус бити, а није знао, да је Јосиф однео Исуса већ далеко, далеко.

После неког времена Ирод умре. Кад је то чуо Јосиф, он се врати патраг својој кући.

Преглед књига.

Archiv für die gesammte Psychologie. Herausgegeben von Dr. E. Meumann und Dr. W. Wirth.

Приказује Др. Паја Р. Радосављевић — Њујорк.

Heft 4.

K. Bühler: Tatsachen und Probleme zur einer Psychologie der Denkvorgänge. I. Über Gedanken. Ово је продужење Марбеовог и Месеровог рада, покушавајући, да се на темељу експеримената у облику питања и одговара, дефинише и класификује „мишљење“, узетих као духовни елементи, као ултиматне јединице нашег мисленог искуства, које је део „осета“, али које се од тога ипак разликује. Аутор разликује три главна типа: свест правила, свест односа, и компрехензивно, но очито безпредметно значење или „интенција“. Анализирајући даље, свака мисао доказује да има две стране: било какву детерминацију мисленог садржаја и референцију на објекат. Последње се може означити као интенција у ужем смислу; прво може бити група идеја (представа), свест реда, односа и т. д., или (у случају интенција у ширем смислу) месна детерминација у свесном аранжовању. Као инклузивни израз за ту многостручност модификације свести, усупрот осету (*Empfindung*), можемо узети знање (*Wissen*).

V. Benussi: Zur experimentellen Analyse des Zeitvergleichs. I. Zeit grösse und Betonungsgestalt. „Празна“ времена може представљати три различита објекта свести: комплекс ограничених шумова, дужину времена што се налази између тога, и субјективни облик акцентуације. Интроспекција показује, да је први објекат врло проминентан у случају краћих времена (рецимо, 360 σ) а други у случају дугих времена (рецимо 1.440 σ). Пошто се ваљаност компарације и дирекције грешака

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мора битно детерминисати (за краћ времена) са квалитетом ограничених звукова, услед чега се просуђивање дужине времена као таковог јавља само са дугим временима. Пошто се објекат најадекватније схваћа у стању пажње, ми долазимо до тачног просуђивања времена, кад па њ' пазимо: пажње не продужава време, већ непажња то скраћује. То је разлог за грешење у временитој секвенцији: друго време схваћа се пажљивије и адекватније него ли прво, па због тога прво изгледа да је краће. У случају краћих времена морамо надаље рачунати и са временом персистенције (*Gegenwartszeit*) сигнала. Ако је персистенција звук иницијалан, то се време скраћује; а ако је оно финално, онда се време продужава. Ти ефекти нису једнаки, јер се првом компензује са повећаном пажњом на интервал.

R. Lagerborg: Zur Abgrenzung des Gefühlsbegriffs. Осећај (чуство) треба резервисати са локализоване садржаје недиференциране светлости, тако, да можемо говорити о алгедоничким осетима већ према томе какве су прилике Штумпфова оштра разлика између чулних осећаја и осећајног карактера емоција не може се одобрити.

O. Weiss: Die Registrierung der menschlichen Herztöne durch Seifenhäutchen. То је кратки опис методе и илустрација резултата.

P. Linke: Bemerkungen zur Dürr'schen Kritik meines Würzburger Vortrags („Neue stroboskopische Versuche“).

G. E. Müller: Gesellschaft für experimentelle Psychologie. Свеска се завршава извештајем литературе и рефератима.

Band X., Heft 1—2.

A. Lehmann & R. H. Pedersen: Das Wetter und unsere Arbeit. Experimentelle Untersuchungen über den Einfluss der meteorologischen Faktoren auf die körperliche und seelische Arbeitsfähigkeit. То је штудија утецаја времена на духовни и телесни рад. Расправа отпочиње са описивањем методе бележења метеоролошких посматрања и детерминисања коефицијената корелације. Телесни рад мерен је помоћу Лемановог ергографа (на школској деци) и са Ренијеровим динамометром (на три одрасла човека). Доказано је да то — у различитим начинима — зависи од илуминације, температуре и атмосферног притиска; зависност се

тумачи с обзиром на температурне захтеве организма и количине хемоглобина у крви. У погледу на духовну страну, писци први пут показују, да „диспозиција“ (расположење), инклинација за рад, варира са висином барометра. Они онда разликују два типа духовног рада: рад, који захтева енергију пажње (т. ј. тубљење или ретенцију) и рад, који апелује на стечену деликатност психофизичке организације (т. ј. дискриминације или разликовања). Прво, репрезентовано са експериментима о меморији или памћењу, јесте субјекат истим метеоролошким утицајима као и телесни рад; друго, мерећи се као брзина збрајања, посве је зависна од илуминације и атмосферског притиска, а његов однос напрема температури се знатно разликује од рада меморије. Резултати имају теоретичку важност, јер објашњавају некоје флукуације у духовним мерењима, а осим тога су и од практичног васпитног интересовања. Рад је и засебно публикован у поменутој Мојмановој збирци.

(Наставиће се.)

Белешке.

Деоничари нове емисије учит. д. д. „Натошевић“ позивају се да уплате за остале рате за своје деонице. Једанаеста рата је за старе деоничаре К 3·50 по једној деоници, а за нове К 4·50 по деоници.

„Српски учитељски конвикт“ у Новом Саду примио је у мају о. г.: од г. *Аркадија Варађанина* у Новом Саду 2 К свечарског прилога. — Од г. *Спасоја Томића*, учитеља у Шиду 20 К чланарине. — Од г. *Аркадија Милетића*, учитеља у Враћеву 2 К свечарског прилога. — Од г. *Димитрија Марјановића*, равн. учитеља у Буковцу 10 К чланарине. — Од г. *Ђорђа Јовановића*, учитеља у Нови Карловци 24 К чланарине. — Од г. *Милана Вукобрајчића*, краљ. официјала у Грубишном Пољу 40 К прилога. — Од г. *Сћанка П. Борића*, учитеља у Јединци 25 К чланарине. Од г. *Васе П. Орешићанина*, равн. учитеља у Боботи 7 К 50 чланарине.

Редовна јесења зборска седница новосадског шк. среза. Управни одбор, среског учит. збора, новосадског шк. среза, решио је у седници својој, држаној у Футогу, 16. (29.)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

маја о. г. да сазове своју редовну зборску седницу у Нови Сад, дана 11. (24.) септ. — Дневни ред те седнице је овај: а.) Закон од 1913. године о уређењу учитељских берива. б.) Службени правилник. в.) Једна практична радња. г.) Расправа о коедукацији. д.) Саветовање о приређивању и издавању нових удбеника. ђ.) Предлози. Ово се свима члановима овог среског збора ставља већ сада до знања, да би имали времена спремити се за учешће у оцењивању, односно допуњивању предложених ствари, пошто нарочитих оцењивача неће бити. У своје време пак, доставиће се сваком члану позивница за овај збор. — Управни одбор новосадског среског учит. збора.

Лични доплатак учитељству за службу до 1893. године. Нови закон о учитељ. берива од 1913. г. није узимао у обзир службовање до 1913. године, услед чега је старије учитељство јако оштећено и запостављено. Да би се том делу учитељства, колико-толико неправда та ублажила, министар просвете ће доцније наредбеним путем доделити сваком, за службу до 1893. године, по 200 К у име личног доплатака, која се свота има урачунати и у мировину. Ово расположење, изнесено је у зван. листу „N. Ларја“, бр. 22., на стр. 22. и то на два места. Овим расположењем, и ако нисмо потпуно утешени, али ипак можемо рећи: „боље ништа, него ништа“.

Законски предлог за уређење вероиспов. забавиљских берива. У последњем 22. броју званичног листа „N. Ларја“, стр. 13. изашао је горњи закон. предлог, који ће ових дана доћи на претрес у државном сабору. После највише санкције, добиће тај закон важност почетком 1. јула, о. г. Овим законом, знатно

ће се поправити јадно стање наших забавиља у толико, што ће постићи ону плату, коју су учитељице до сада уживале, а станарина им се равна са учитељичким. Забавиље почињу службовање са 1100 К и станарином у 7 разреда. 6. године службовања добијају 1200 К; 11. год. 1400 К; 16. год. 1600 К; 21. год. 1800 К; 26. год. 2000 К. Са 2000 К год. плате и дотичном станарином, остају у служби до 40. године. Оне наше колегинице забавиље, које су до данас са 90 новчића морале живети и репрезентовати интелигенцију, свакако ће се обрадовати овоме бољитку.

Научни течајеви у Јени држаће се ове године од 22. јула до 3. августа (4.—16. VIII.). Програм предавања дели се на седам одељења: Природне науке (13 течајева); педагогика (15 теч.); наука о религији и религијска настава (6 теч.); физиологија, психологија, философија (6 теч.); литература, историја, национална економија (6 теч.); реторика, немачки језик, француски језик, енглески језик (8 теч.); државно-грађанско образовање и васпитање (6 теч.). — Ово је 25. година, откад се ови течајеви држе у Јени. Прошле године походило је предавања 746 учесника. Програми ових предавања могу се добити бесплатно код д-ра В. Бакића, професора Велике Школе у пензији у Београду.

Књижевне белешке.

Ишао је 6. број

„СПОМЕНКА“

илустрованог дечјег листа

са одабраном садржином и многим лепим сликама. — „СПОМЕНАК“ је препоручен од свију школских власти како у Угарској, Босни и Херцеговини, тако и у Србији и Црној Гори.

Преплатна цена му је 2 К на годину и шаље се на адресу Иван Мартиновић уредник „Споменка“ — **Pancsova.**

Препоручујемо најтоплије овај најјефтинији српски дечји лист.

Одликована
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства
НИКОЛЕ I.
Краља и Господара
Црне Горе.

Одликована
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства
НИКОЛЕ I.
Краља и Господара
Црне Горе.

Прва творница искључиво свих срп. прав. цркв. утвари, певачких, соколских и свију других друштвених застава и барјака

Луке К. Алексијевића, Нови Сад.

Препоручује најновије ратне слике са Балкана у величини 32×42 cm. и 40×50 cm. — на артији у масним живим бојама колорисане као и ансихтекарте на велико и на мало.

Препоручује срп. историјске слике као и све потребне црквене утвари.

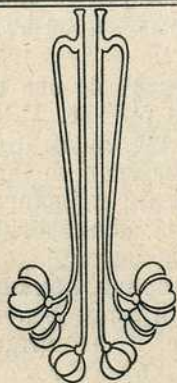
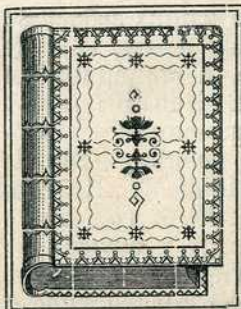
На захтевање шаље ценовник бадава и франко.

Наруџбине се шаљу на адресу:

8—20

Luka K. Aleksijević, Novi Sad — Ujvidék — Hungaria.

КЊИГОВЕЗАЦ И ПРОИЗВАЂАЧ

≡ КАРТОНА ≡

ДОМИЊИК БАРТ

НОВИ САД, Зрињи Илона улица број 15,
☛ Телефон број 314. ☚

стално имаде на стоваришту трговачких књига као и осталих за разне забелешке у свакој величини, кутија за женске шешире од 80 ф., поштанских и кројачких кутија од 50 ф. на више, које су практичније од кофера, јер су лакше и врло јаке. Картона на захтев по мери. Наручбине са стране прима и поштом их отправља брзо и јефтино. Повез књига најмодерније извађа, на захтев шаље мустре у куће, и преузима све у ову струку спадајуће галантериске послове, које најтачније под гаранцијом извађа.

Препоручује се штованој публици, молећи за што обилније наручбине.

Стоваришће намештаја

Менрат Л. и Син.

НОВИ САД, ул. Кошут Лајоша 46—48.

У новосаграђеној модерној згради
има највећи избор сваковрсног

НАМЕШТАЈА.

Стално има изложбу потпуно намештених соба.

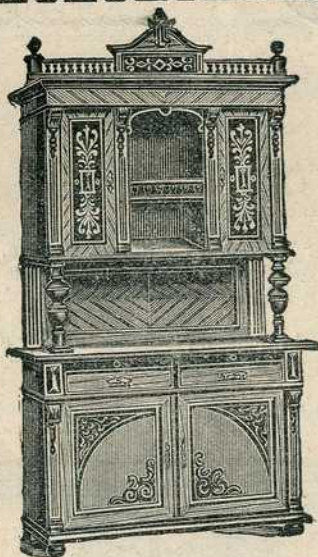
Опrema за удаваче у свима ценама.

Основано 1843. г.

Телефон бр. 87.

Велики избор тепиха, завеса и застирача и свих ствари за намештај.

6—20

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2— динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и преглмата пиљу се на: **Уредништво „Школског Гласника“, Нови Сад (Ujvidék, Hongrie).** Рукописи се не враћају.

Издаје и уређује: Бока Михајловић, учитељ.

Електрична штампарија Учитељског д. д. „Натошевић“ у Новом Саду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Молимо да се при набављању робе по овим огласима позовете на „Школски Гласник“.

ОСНОВАНО 1830.

35 ОДЛИКОВАЊА

ПЕЛИКАН-БОЈЕ
ГИНТЕР ВАГНЕРОВЕ
УМЕТНИЧКЕ и КЕМИЈСКЕ
АКВАРЕЛ БОЈЕ,

по оцени првих стручњака недостижне су у погледу чистоте, јасности и употребе при мешању.

ГИНТЕР ВАГНЕРОВИ
ТЕЧНИ ТУШЕВИ

припознати су као најбољи производ и стекли су светски глас.

ГИНТЕР ВАГНЕР,
(GÜNTHER WAGNER)

Hannover und Wien Xll.

Награда за децу!

Споменак разних годишта у дивот корицама са златорезом стаје само **К 2-50**. Ванредно лепа и јефтина награда за добре ученике о школским испитима.

Разашиле

Учит. књижара „**НАТОШЕВИЋ**“
у Новом Саду.

Поштованом
учитељству
нарочите
олакшице

Ц и кр. прив. творница
америчких котагових

Хармониума

РУД. ПАЈКР И ДР.

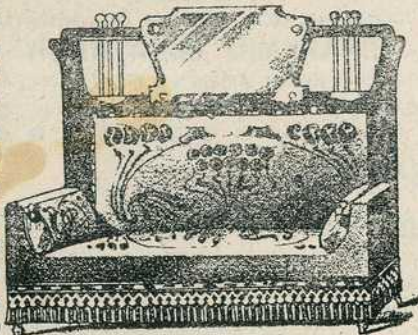
У Краљевом Грацу (Königgrätz) Чешка.

Хармониума с педалом оба система у свакој величини за школу и за ученике. — Цена од 130 К на више. — Петогодишња јамчевина. На отплату од 8 К. — Шиле се франко на последњу станицу. — Ценовници са сликама бадава и франко.

7—20

СТОВАРИШТЕ

Фабрика намештаја Николе Дусина

Ханска улица бр. 1. У НОВОМ САДУ, Телефон бр. 184.

до Сиротишта Марије Трандафил.

Препоручује своје велико богато и снабдевено стовариште намештаја, у разним израдама и јефтиним ценама.

Велики избор простирача, завеса и ћебета.

Препоручујемо нашу новосуређену

РАДИОНИЦУ С МАШИЈАМА

Солидна послуга!

Јефтине цене!

